

тема:

**Відбулося
засідання РАУ
в онлайн-
форматі**

с. 3

**Адвокати
отримали
нагороди
до Дня
Незалежності
України**

с. 6

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ**

с. 8

**Історія
адвокатури:
адвокати
Андрій
Лівицький
та Марко
Віленський**

с. 60

його розстріляли у підвалах в'язниці наркомату внутрішніх справ УРСР (раніше — «Жовтневий палац»). Похований Марко Віленський у Биківні, сьогодні це

Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили». Реабілітовано відомого адвоката у 1956 році.

АНДРІЙ ЛІВИЦЬКИЙ — АДВОКАТ, ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ярослав Файзулін, учасник проєкту «Історія адвокатури України»
Центру досліджень адвокатури і права, к. іст. н.

Ірина Васирик, керівник Центру досліджень адвокатури і права, проректор Вищої школи адвокатури НААУ

Цьогоріч виповнюється 66 років з часу смерті провідного адвоката, президента УНР в екзилі Андрія Лівицького. Центр досліджень адвокатури і права при НААУ присвятив цій постаті окрему монографію у серії «Адвокати-президенти».

Андрій Лівицький — адвокат, український державний і громадсько-політичний діяч, правник, член Української Центральної Ради і ЦК Селянської спілки, Голова Ради Народних Міністрів УНР, Голова Директорії УНР та Головний отаман військ УНР, президент УНР в екзилі. Саме завдяки зусиллям адвоката і політика Андрія Лівицького у міжвоєнний період вдалося об'єднати українство на усіх континентах, зберегти атрибути української державності — державну печатку, герб, прапор і клейноди та передати їх Україні вже після проголошення незалежності у 1991 році.

Андрій Лівицький народився 9 квітня 1879 року у на хуторі Красний Кут поблизу села Ліпляве на Полтавщині — тепер Канівський район на Черкащині. Рід Лівицьких мав давнє козацько-старшинське походження, споріднений із нащадками гетьмана Павла Полуботка. Один із предків був козаком і в бою з турками втратив праву руку. Перехопив шаблю лівою та продовжував битися. Звідси пішло прізвище — Лівицький. Дворянські привілеї Лівицькі отримали ще за часів імператриці Катерини II. Родина мешкала у просторому маєтку в селі Ліплявому, який Микола Іванович, батько Андрія, одержав у спадок від своїх батьків. Глава сімейства працював в Золотоніському повітовому земстві. Мати Андрія — Наталія Лівицька мала гарну освіту та виховання, закінчила Фундуклеївську гімназію в Києві, присвятила себе дітям.

Середню освіту Андрій Лівицький здобув у Прилуцькій гімназії та Колегії Павла Галагана в Києві. Навчався добре, завжди був серед лідерів у класі, мав

високі бали з усіх предметів. А вже в 1896 році він вступив до Київського університету Святого Володимира, де навчався на математичному і правничому факультетах. Очолював студентську «Громаду» в Києві. З 1901 року — член Революційної української партії, належав до ядра київського комітету партії, протягом 1905—1909 років кілька разів був заарештований.

Після закінчення університетського курсу Андрій Лівицький працював у Лубенському суді. Працював у цивільному відділенні суду та досудового слідчого, а з 1 липня 1904 року виконував обов'язки секретаря цивільного відділення суду. Однак вже наступного 1905 року звільнився, причина — у зв'язку з хворобою.

Ще 15 липня 1900-го Андрій Лівицький одружився на Марії Ткаченко із села Білилівка Київської губернії. 15 червня 1902 року в молодят народилася донька Наталя, у майбутньому — відома письменниця і поетеса Наталя Лівицька-Холодна. А вже 22 січня 1907 року

в Жмеринці — син Микола, названий на честь діда, майбутній президент УНР в еміграції. Подружжя одностудців були активними в громадських справах, особливо у період революційних подій 1905 року. Революційна ейфорія досить швидко минула, імперію охопила реакція. Царська влада розгорнула переслідування проти українських діячів, що «засвітилися» під час революції. Не обминула така доля й Андрія Лівіцького. У 1907 році його, разом з дружиною, було заарештовано у справі так званої «Лубенської республіки». Тільки через два роки, зусиллями захисників, серед яких були адвокати Микола Міхновський і Арнольд Марголін, було з'ясовано, що вся справа сфабрикована на провокації і засуджених звільнили.

У 1910 році родина Лівіцьких перебралася до Канева, де Андрій відкрив власну справу — адвокатську практику. Однак зовсім не до душі йому було займатися кримінальними провадженнями. Андрій Лівіцький обрав рішення покинути адвокатуру. Вже достатньо відомий у своїй місцевості, він подав кандидатуру на виборах мирового судді Золотоніського повіту й здобув практично одностудну підтримку земських зборів. Однак відповідно до процедури призначення мав затвердити Сенат, який відмовив Лівіцькому через «політичну неблагонадійність». На чергових виборах він знову здобув перемогу, і Сенату не залишалося нічого іншого, як підтримати його кандидатуру. Родина Лівіцьких оселилася в містечку Гельм'язів, де й проживала під час Першої світової війни.

Новина про початок Лютневої революції у Петрограді застала Андрія Лівіцького в Києві, куди він прибув для того, щоб перебрати нотаріальну контору від свого дядька. Початок революції вніс корективи в життя Лівіцьких. За словами дружини Марії «з тихого і спокійного знов воно стало бурхливим і повним хвилювань». Вже в перші дні революції замість колишніх царських урядовців Тимчасовий уряд призначив губернських і повітових комісарів. 16 березня 1917 року Андрія Лівіцького призначено Золотоніським повітовим комісаром, а 1 серпня 1917 року — Полтавським губернським комісаром. Про діяльність Андрія Лівіцького на цій посаді оповідав у своїх спогадах один із лідерів Української партії соціалістів-революціонерів, міністр продовольчих справ і міністр земельних справ в урядах УНР Микола Ковалевський: «У Полтаві призначений був губернським комісаром Андрій Миколайович Лівіцький, ім'я якого було широко відоме як діяча Революційної

Української Партії. Губернський комісар був шефом адміністрації цілої губернії. Ситуація його не була легка, бо з одного боку, він був зв'язаний відповідальністю перед місцевими органами громадської і політичної opinii, як, наприклад, перед громадським комітетом і перед народним земством, поминаючи вже його моральну відповідальність перед тими політичними організаціями, з якими він був ідеологічно зв'язаний. З другого боку, на підставі нової тимчасової конституції Росії, губернський комісар був виконавчим органом Російського Тимчасового уряду і мусив виконувати його накази й розпорядження. Андрій Миколайович Лівіцький, урядуючи в губернаторському палаці, виявляв великий такт і вроджену вмільсть, лавіруючи між «Сцілою і Харібдою» тодішнього бурхливого життя і керуючи админістративним апаратом на підставі свого правничого досвіду у виразному напрямку творення перших невід'ємних елементів української державности».

29 квітня 1918 року внаслідок державного перевороту влада в Україні перейшла до рук гетьмана Павла Скоропадського. Полтавські урядовці, призначені Українською Центральною Радою, відмовилися визнавати нову владу. 1 травня 1918 року Андрій Лівіцький підписав свій останній наказ як Полтавський губернський комісар. Згодом він увійшов до складу Українського національного союзу, організації опозиційної до гетьманського уряду. Брав активну участь у підготовці антигетьманського повстання. У Гельм'язові перебував революційний «штаб» повстанців, також там відбувалося формування повстанського загону, який під час повстання захопив Золотоношу, об'єднавшись з повстанцями Зеленого, розпочав рейд на Київ. Однак поки повстанці дісталися до столиці, місто контролювали війська Директорії УНР.

Восени 1918 року Лівіцькі перебралися до Києва. Андрій Лівіцький здобув посаду юрисконсульта при Українському центральному кооперативному комітеті.

У Києві Лівіцькі стали учасниками урочистостей 19 грудня 1918 року з нагоди вступу військ Директорії до столиці. Андрій Лівіцький став одним із організаторів та керівників, головою комісії по скликанню Трудового Конгресу, який відбувся у Києві 23 — 29 січня 1919 року. Конгрес затвердив історичні документи — Універсал Директорії УНР про об'єднання УНР та ЗУНР, а також закон про форму влади в Україні. Марія Лівіцька у спогадах описала ці події: *«Я з дітьми приглядалась і прислухалась з льожи того самого оперового театру, до якого ми з Андрієм ходили ще за студентських часів. Настрій був підвищений, але вже дуже тривожний. Цієї тривожності не могло заглушити навіть урочисте проголошення соборності українських земель. Тяжкий камінь лежав на серцях у всіх. Україні знов загрожувала большевицька навала. А молода українська армія була ще дуже нечисленна, щоб її стримати»*.

Вже 5 лютого 1919 року Директорія та всі урядові установи УНР під натиском «червоних» евакуювалися з Києва до Вінниці, а далі уряд перебрався через Жмеринку до Кам'янця-Подільського. На засіданні уряду 15 лютого 1919 року Андрія Лівіцького призначено членом консультації при міністерстві юстиції із покладанням на нього обов'язків товариша (заступника) міністра юстиції, це була перша його висока посада в Уряді УНР.

За доби Директорії Андрій Лівіцький обіймав посади: тимчасово керуючого Міністерством внутрішніх справ УНР, міністра юстиції і заступника голови Ради Міністрів у кабінеті Бориса Мартоса, керуючого Міністерством закордонних справ і міністра юстиції УНР, заступника голови Ради міністрів у кабінеті Ісака Мазепи.

Станом на початок вересня 1919 року військове становище УНР суттєво погіршилося, а відтак питання укладення союзу з Польщею перетворилося на питання існування УНР як держави. Для переговорів з польською стороною було утворено Українську дипломатичну місію в Речі Посполитій Польській, яку 30 вересня 1919 року очолив міністр юстиції та керуючий Міністерством закордонних справ Андрій Лівіцький. Передовсім нова місія мала не допустити укладення союзу між польським урядом і Денікіним.

21 квітня 1920 р. Андрій Лівіцький підписав двосторонню політичну та військову конвенцію з Польщею — Варшавський договір. Згідно з його положеннями

Польща визнавала Українську Народну Республіку, надавала їй військову допомогу. Обидві держави розпочинали збройну боротьбу проти Радянської Росії. В обмін на визнання УНР Симон Петлюра погодився провести кордон з Польщею по річці Збруч і через північно-західні райони Волині. Це означало включення Галичини і Західної Волині до складу польської держави. Підписання Варшавського договору стало однією з ключових подій у політичній біографії Андрія Лівіцького. Він особисто вважав його перемогою як української, так і польської демократії, котрі прагнули порозуміння між Україною та Польщею. В листі до графа Михайла Тишкевича 27 квітня 1920 р. Лівіцький відзначив: *«Ще один етап в історії боротьби за нашу державність пройдено. Ми заключили з Польщею договір, по якому Польща визнає нашу незалежність і наш уряд на чолі з Головним Отаманом Петлюрою»*.

Варшавський договір зустрів неоднозначні оцінки серед українських діячів. Його позитивно оцінювали ті з них, котрі перебували в Кам'янці або Варшаві і не-

щадно критикували галичани, вважаючи зрадою, доволі скептично розцінювали «кияни» — представники національної інтелігенції, що залишилися в Києві й тут переживали білогвардійську й більшовицьку окупації. На що Андрій Лівіцький мав чітку відповідь: *«Хай судить Нас історія, Ми з радістю приймемо вирок, навіть жорстокий вирок, аби він був винесений вільним українським народом в Незалежній Українській Державі»*.

У березні 1921 року після укладення польсько-більшовицького перемир'я в Ризі союз Української Народної Республіки із Польщею втрачав будь-яке практичне значення. Армія УНР була роззброєна поляками й розміщена в таборах для інтернованих. За таких обставин в житті Андрія Лівіцького, як і тисяч інших українців — політиків, чиновників, громадських діячів, військових, розпочинався новий етап — перебування в еміграції.

Усі державні установи УНР, після окупації України більшовиками, перемістилися до сусідньої Польщі. Андрій Лівіцький, який оселився у Варшаві, брав активну участь у формуванні і організації Державного Центру Української Народної Республіки в екзилі, який був заснований у 1921 р. Центр діяв на підставі IV Універсалу Української Центральної Ради, актів Трудового конгресу України, Директорії УНР та Ради Народних Міністрів УНР й об'єднував законодавчі та виконавчі державні органи влади.

Територіально Центр знаходився спершу у польському Тарнові (1921—1923 рр.), потім у Парижі (1924—1926 р.), у Варшаві (1926—1939 рр.), знову у Франції (1940—1944 р.), згодом у Веймарі, Кісінгені, Мюнхені (1944—1976 рр., Німеччина). З 1976 р. до 1992 р. Державний Центр УНР функціонував у США (Філадельфія).

Виконавчу гілку влади представляв президент (до 1944 р. — головний отаман). Законодавчу владу репрезентувала Рада Республіки (1921 р.), пізніша назва — Українська Національна Рада (1948—1992 рр.). Діяльність Державного Центру у довоєнний період спрямовувалася на визнання Української Народної Республіки державами світу, здобуття матеріальної, моральної і військової підтримки. Повоєнний етап діяльності екзильного уряду характеризувався консолідацією світового українства на ґрунті ідей УНР, визнання українського народу єдиною силою. Державний Центр припинив своє існування з проголошенням Україною незалежності у 1991 році, а останній президент УНР в екзилі Микола Плав'юк передав президентські клейноди — хрест гетьмана Івана Мазепи, президентську печатку і прапор першому президенту України Леоніду Кравчуку. Таким чином, незалежна Україна стала правонаступницею Української Народної Республіки.

У січні 1922 р. Андрій Лівіцький очолив Уряд Української Народної Республіки, а після вбивства Симона Петлюри з 1 червня 1926 р. став заступником голови Директорії і Головним отаманом військ УНР, очолив Державний центр УНР на еміграції. Як очільник УНР Андрій Лівіцький докладав значних зусиль для консолідації розпорошеної української еміграції, просував ідею створення єдиного політичного фронту українських партій. Він ініціював проведення першого і другого з'їзду української еміграції у Польщі, був одним з ініціаторів створення Українського наукового інституту у Варшаві.

Улітку 1944 року Андрій Лівіцький переїхав з Варшави до Німеччини. Під його керівництвом уряд в екзилі

активізував свою діяльність. Після завершення Другої світової війни з новою силою актуалізувалося питання про об'єднання української еміграції та створення всеукраїнського еміграційного політичного центру. У 1948 році за ініціативою Андрія Лівіцького було створено Українську національну раду — еміграційний передпарламент, куди увійшли представники всіх українських еміграційних партій, які обстоювали ідею незалежності України. На Українську Національну Раду покладалися функції тимчасового законодавчого представництва, аж до моменту скликання на звільненій від окупації українській території Установчих Зборів. У тому ж 1948 році, після реорганізації Державного центру, в складі якого було введено посаду президента, Андрія Лівіцького обрали першим Президентом Української Народної Республіки в еміграції.

Заснування Української Національної Ради стало однією із завершальних подій політичної кар'єри Андрія Лівіцького. У своїй промові він наголошував: «Високі збори! Своїм законопроектом, прийнятим і ухваленим нашим Урядом, політичні угруповання зафіксували традицію і легальність нашого Державного Центру. Авторитетні організації без різниці світоглядів, на 30-му році нашої визвольної боротьби, однозгідно визнали, що Державний Центр Української Народної Республіки є єдиною легальною репрезентацією України і великого українського народу!».

Помер Андрій Лівіцький у 1954 році у місті Карлсруе (Німеччина). У 1965 році перепохований на українському цвинтарі святого Андрія в Баунд-Бруці (США).

Попередні покоління адвокатів проголошували незалежність України, організовували український рух, зберігали атрибути державності у період бездержав'я. Завданнями сьогоdnішнього покоління адвокатів є розвивати, змінювати і зміцнювати незалежну Українську державу.